

PRIZONIERI ROMÂNI ÎN PRIMUL RĂZBOI MONDIAL

Magdalena CHITILĂ¹

Cuvinte-cheie: prizonieri; război; soldați; decedați; supraviețuitori.

Keywords: prisoners; war; soldiers; deceased; survivors.

Rezumat: Suferințele prizonierilor de război români aflați în confruntarea Primului Război Mondial sunt un capitol impresionant, greu de prezentat. Statutul lor este diferit, legile războiului aproape că nu-i apără; lipsa hranei și a apei, frigul, rănilor netratate, tratamentele extrem de dure, munca grea la care erau supuși, precum și bolile au dus la exterminarea lor în masă. Mărturiile ale calvarului există, supraviețuitorii sau cei care au asistat la acest calvar au lăsat amintiri grele transpuse în lucrări de memorialistică, în documente, în scrisori, sau în rânduri mărturisite și prezentate în presa timpului. Locurile unde aceste înfiorătoare suplicii s-au desfășurat s-au numit tabăra (lagărul) din Alsacia și Lorena (Franța ocupată), Sliven și Hascovo (Bulgaria), Stralsund, Mannheim etc. (Germania); Tuchel (azi Tuchola) și Czersk (la nord de Tuchel) în Polonia. La acestea se adaugă și taberele (lagărele) de muncă din Austro-Ungaria, Turcia și cele din teritoriul românesc ocupat de Puterile Centrale.

Abstract: The suffering of the Romanian war prisoners involved in the battles of the First World War is an impressive chapter, difficult to present. Their status is different, the laws of war are inefficient in protecting them; the lack of food and water, the cold, the untreated wounds, the extremely harsh treatments, the hard labour they were forced to do, and the diseases, all led to their mass extermination. There are testimonies of their ordeal. The survivors that witnessed it left painful memories, in documents, in letters, or in their written accounts published in newspapers. The places where these gruesome torments happened were called camps: in Alsace and Lorena (in occupied France), Sliven and Haskovo (Bulgaria), Stralsund, Mannheim, etc. (Germany), Thuchel (present day Tuchola) and Czerk (North of Thuchel) in Poland. In addition, we can also mention the labour camps in Austria-Hungary, Turkey and the ones in the Romanian regions occupied by the Central Powers.

Sunt capitole grele în istorie, complexe în fiecare punct al abordării, impresionante, inegalabile prin durerea pe care au ascuns-o sau care a fost cunoscută parțial. A spune, a prezenta, a încerca să pătrunzi acea stare de fapt a prizonierilor de război este extrem de dificil. Sursele istorice aduc informații cu măsură, timpul deja și-a pus amprenta asupra martorilor, numărul foarte mare al prizonierilor români din acest Prim Război Mondial aduce și el, pentru cei ce s-au ocupat de acest aspect, o mare greutate în abordare, la toate

1. Muzeul Municipiului București; e-mail: magdalena.dorojan@gmail.com.

acestea adăugându-se și lipsa datelor oficiale referitor la înregistrarea deceselor multor prizonieri, la situația lor sau la locurile prin care au trecut. Marea masă a ostașilor noștri, țărani, nu știau să scrie și, cu siguranță, de aceea numărul documentelor rămase de la ei este atât de mic (dar ce este mai rău în această privință este faptul că nu puteau scrie în timpul prizonieratului, pentru a putea primi pachete sau a transmite situația lor), în schimb ofițerii au scris și în numele lor. Cuvintele, faptele, imensele greutateți întâmpinate de acești prizonieri, posibil, au fost transmise parțial prin viu-grai, generațiile ulterioare le-au știut și poate le-au înnodat cu clipele grele de mai târziu, din cel de-al Doilea Război Mondial.

Vara anului 1914 marca începutul Primul Război Mondial. Nimeni nu a putut realiza atunci dimensiunea la care va ajunge acest război. România s-a declarat neutră. După doi ani de neutralitate, la 17 august 1916, s-au semnat Tratatul de Alianță și Convenția Militară între România și țările Antantei. Zece zile mai târziu, conform acordurilor încheiate în noaptea de 27 spre 28 august 1916, armata română a trecut Carpații și a pătruns în Transilvania. Victoriile obținute sunt promițătoare, dar în curând vine înfrângerea. Puterile Centrale și aliații lor, Bulgaria și Turcia, au invadat țara. Guvernul, familia regală, armata se retrag spre Moldova, cea mai mare parte a țării este ocupată.

„Din august 1916 până la începutul anului 1917, mai multe zeci de mii de luptători români au fost luați prizonieri de armatele germană, austro-ungară, bulgară și otomană. Fiecare dintre aceste armate i-a trimis în țara proprie pe prizonierii pe care i-a capturat”. (Nouzille, 1997, p. 27).

„Soarta prizonierilor de război nu a fost niciodată de invidiat” (Ibidem, p. 13) și, chiar dacă au existat convenții cu privire la acest aspect, realitatea nu a fost aproape niciodată așa. Din cele mai vechi timpuri au existat prevederi referitoare la situația prizonierilor de război și la modul în care aceștia trebuiau tratați. Dar „în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea, în scopul de a limita atrocitățile războiului și de a defini o linie de conduită mai umanitară s-au încheiat mai multe acorduri interstatale”. (Ibidem, p. 27). Acestea sunt: prima Convenție de la Geneva organizată la inițiativa Comitetului Internațional al Crucii Roșii (C.I.C.R.) – semnată la 22 august 1864, prima Conferință Internațională de la Haga (18 mai-29 iulie 1899), la 9 iulie 1906, a doua Convenție de la Geneva, iar între 15 iunie și 18 octombrie 1907, cea de a doua Conferință de la Haga – aici s-a „elaborat și fixat un veritabil statut internațional al prizonierilor de război” (Ibidem, p. 16); citez parțial din convenția semnată la Haga „Prizonierii de război sunt în puterea guvernului inamic, dar nu a persoanelor sau a corpurilor care i-au capturat. Ei trebuie să fie tratați cu omenie. Tot ceea ce le aparține personal, cu excepția armelor, a caiilor și a documentelor militare, rămâne proprietatea lor” (Ibidem), și prevederile continuă în legătură cu statutul prizonierului de război.

Prizonieratul militarilor români în Germania a fost extrem de greu, egalându-l în unele cazuri pe cel din Bulgaria, unde situația prizonierilor a fost cea mai dură. „Astfel, în ceea ce privește Imperiul German, se regăsesc lagăre de prizonieri pe teritoriile Germaniei

și Poloniei de azi, al Franței (Alsacia și Lorena) sau în Belgia, în teritoriul ocupat, între 1914 și 1918. Soldații români capturați de armata germană în campaniile din 1916-1917 au fost închiși în cel puțin 172 de lagăre de pe întreg teritoriul Germaniei. Peste jumătate din ei au fost repartizați în teritoriile poloneze din zona Pomerania – Danzig (azi Gdansk)” (Scafeș, 2016, p. 675). În Germania, lagărele erau împărțite în lagăre pentru ofițeri și lagăre pentru soldați; existau și lagăre de tranzit, de unde erau preluați prizonierii pentru răspândirea lor în celelalte lagăre, sau unde, la sfârșitul războiului, cei care au supraviețuit au fost aduși din celelalte lagăre, pentru a fi repatriați. Câteva lagăre mari pentru soldați au fost cele de la „*Tuchel (azi Tuchol, în Pomerania, nordul Poloniei [...]) în zona unor mari păduri, Czarsk Danzig – Troyl, nordul Poloniei, lângă Danzig (azi Gdansk), Lamsdorf (azi Łambinowice Opole, în Silezia)*” (Ibidem, p. 675-676). Lagăre unde numărul prizonierilor români a fost mai mic sunt cele de la „*Fürstefeldbruk în Bavaria, Gleywitz (azi Gliwice, în Silezia de Sus, în sudul Poloniei), Göttingen, Grafenwöhr, Heilbron, [...] Güstrov (45 km sud de Rostock), Ulm, Veil am Rhein, Worms, Zwihau*” (Ibidem) și rândurile pot continua. Lagărele pentru ofițeri erau cele de la „*Stralsund – Dänholm [...], Krefeld, [...]* (dar și cele de la Breesen [...], Sagau, Ingolstadt (dn Bavaria), Küstrin [...], și Beeskow (considerat un lagăr de represalii)”. (Ibidem, p. 677).

În lucrarea sa intitulată *Istoria războiului pentru întregirea României 1916-1919*, Constantin Kirițescu afirmă că „Lagărele din Ströhem, Morr, Bressen, Küstrin, Tuchel, Besskow, Lamsdorf și Ostffyasszonyfa (aceasta din urmă, în Ungaria) au fost adevărate cimitire pentru prizonierii români. În unele din aceste lagăre mureau în fiecare zi 50-60 de oameni” (Neuzille, 1997, p. 34).

Jean Nouzille, în lucrarea sa *Calvarul Prizonierilor Români în Alsacia și Lorena 1917-1918*, a reușit să refacă cât s-a putut prezența prizonierilor români pe aceste locuri; documentele păstrate în Alsacia și Lorena l-au ajutat, dar și mărturiile transmise urmașilor de către cei ce au asistat la aceste atrocități. Jean Nouzille afirmă că toată documentația germană cu privire la această situație a fost luată în Germania, unde a fost distrusă în cel de al Doilea Război Mondial. Mărturiile transmise de martori sunt cutremurătoare: „Toate mărturiile culese se referă la soldați români slabi, cu față suptă, înfometati, care se repezeau chiar asupra gropilor de gunoi și a grămezilor de bălegar pentru a încerca să se aleagă cu ceva de mâncare.” (Ibidem, p. 54). „Martorii încă în viață își amintesc că într-o zi prizonierii români au recuperat o curea din piele și că au tăiat-o în bucăți ca s-o poată mânca. Un locuitor a declarat atunci public: «Este imposibil ca nemții să câștige războiul cu asemenea atrocități»” (Ibidem, p. 79). „Lipsiți de hrană, epuizați de muncă, prizonierii români erau de asemenea victimele tratamentului dur. Un soldat român foarte slăbit a fost omorât cu lovituri date cu patul puștii de un gardian neamț în fața locuitorilor satului îngroziți” (Ibidem). Populația din Alsacia și Lorena a încercat să ajute cât a putut acești prizonieri aflați la capătul puterilor; oamenii încercau să ascundă, cu ajutorul copiilor, mâncare între scândurile gardurilor, sau copiii lăsau cartofi copti pe marginea drumului; mai târziu, când opresiunea germană a mai scăzut puțin, românii puteau să se oprească în fața unei case unde primeau de mâncare.

„După câțva timp, cei care au supraviețuit infernului primelor luni de captivitate au fost trimiși să lucreze la cultivatorii din sat, care ceruseră muncitori agricoli. Martorii au fost șocați de starea de slăbiciune a românilor, pe care i-au văzut dezbrăcându-se ca să treacă la despăduchere într-o mașină acoperită trimisă de autoritățile germane: «erau adevărate schelete» semănând cu cei scăpați din lagărele de concentrare din cel de-al Doilea Război Mondial”. (Ibidem, p. 79). Soarta românilor a fost cumplită în aceste lagăre; ei plăteau pentru că țara lor nu lupta alături de Germania. „Prizonierii de război de toate naționalitățile au fost victime ale maltratărilor, în timpul captivității lor în Germania, pe vremea Primului Război Mondial. Se pare, însă, că prizonierii români au fost mai maltratați decât ceilalți. [...]. Se pare că intervenția României alături de Antantă, în august 1916, a provocat furia conducătorilor germani.” (Ibidem, p. 57).

Numărul mare de morți din rândurile prizonierilor români a atras atenția organizațiilor Crucii Roșii din alte state care au încercat să intervină, reușind parțial: „Mortalitatea mult peste limitele admise a prizonierilor români din Germania a făcut obiectul anchetei și demersului Ambasadei Spaniei la Berlin și ale Comitetului Internațional al Crucii Roșii. Autoritățile germane au explicat această mortalitate prin fragilitatea fizică a românilor și prin lipsa lor de pregătire pentru rigorile războiului.” (Ibidem, p. 58) Însă realitatea era alta: țaranul român, acum militar și prizonier, era rezistent, curajos, obișnuit cu iernile grele și cu o hrană nu foarte bogată; astfel el ar fi putut rezista dacă un minim necesar i-ar fi fost asigurat. Peste toate acestea se suprapune și problema populației germane care a suferit de asemenea de foame în această perioadă, dar nimic nu justifică tratamentul brutal aplicat prizonierilor români și moartea lor lentă și chinuitoare din cauza foamei și a bolilor ce invadau organisme deja slăbite.

Unul dintre locurile cele mai dure au fost lagărele de pe teritoriul Bulgariei, „asemănătoare lagărelor de pedeapsă din Alsacia și Lorena” (Scafeș, 2016, p. 678). Principalele lagăre din Bulgaria au fost pentru soldați „la Kărdjali, Tulovo, Orhanian (azi Botevgrad), Razgrad, Sofia, Sliven [...], pentru ofițeri au fost cele de la Haskovo, Sliven, Ustovo, Vlahovo” (Ibidem, p. 678). În unele din aceste lagăre erau internați atât ofițeri, cât și soldați. „Lagărele au fost amenajate în peste 150 de localități de pe teritoriul actual al Bulgariei. În afară de acestea, pe teritoriul ocupat de Bulgaria în timpul războiului, au mai funcționat lagăre și în alte localități, între care mai importante au fost cele de la Skopje, Veles, Gradsko (în Macedonia sau FYROM) sau la Drama (în Grecia).” (Ibidem, p. 679). Prizonierii români din aceste lagăre proveneau din lupta de la Turtucaia unde „după relatările colonelului Dabija, armata bulgară a capturat peste 28.000 de militari români (trupă și ofițeri)” (Ibidem, p. 678), la aceștia adăugându-se și cei capturați „în luptele din Dobrogea și Muntenia” (Ibidem).

În Bulgaria, prizonierii români trecând pe străzi erau ținta insultelor; de multe ori, copiii însoțiți de preotul satului aruncau în ei cu pietre; bătaia, în general cu ciomagul, era prezentă, iar foamea și setea erau chinul cel mai amar. În rănile lor netratate, de cele mai multe ori colcăiau viermii, existența lor atingea pragul cel mai de jos, iar moartea îi însoțea continuu.

George Topîrceanu prizonier în Bulgaria, în cartea *Pirin Plamina (Episoduri tragice și comice din captivitate)* – descrie întreg drumul său din prizonierat, redând atât de clar sentimentele sale și aducând alături de el, în prezentarea sa, chipurile, sentimentele, lupta, moartea și imensa durere a celor ce împărtășeau aceeași situație. Pentru marele scriitor Topîrceanu, prizonieratul a început la Turtucaia, locul unde tributul morții a fost plătit greu de soldații români și de unde începea „Un epilog lung și tot atât de tragic, făcut din nenumărate episoduri sinistre risipite pe tot pământul Bulgariei, de la Hagifaclar până în fundul Macedoniei pietroase. Câți dintre cei peste 25 de mii de plugari români, oferiți pradă ușoară bulgarilor la Turtucaia, vor mai apuca să vadă sfârșitul războiului și malul stâng al Dunării? ...” (Topîrceanu, 1936, p. 29). Drumul prizonieratului a fost presărat cu moarte, bătaie, înjosire, jaf, foame și o cumplită sete, marșuri ce depășeau limitele aduceau de cele mai multe ori moartea: „Toți merg acum cu ochii în pământ. Nimeni nu mai scoate o vorbă. Pe figurile celor din jurul meu e întipărită aceeași resemnare mocnită [...]. În urma noastră, rămân tot mai departe morții și răniții înșirați pe marginea drumului după această primă atingere cu bulgarii.” (Ibidem, p. 37). Drumul e arid și din ce în ce mai greu, nopțile sunt dormite pe pământul tare, câinii se aud și apar din noapte după ce s-au hrănit cu cei morți și probabil cei răniți; în următoarea zi drumul continuă: „Populația e înverșunată împotriva noastră. Într’un loc, în apropierea imediată a frontului, un sat întreg a alergat să ne taie cu coase și topoare.” (Ibidem, p. 43). Ajuns în Macedonia, Topîrceanu descrie cu amănunte fiecare loc, la fel ca și pe camarazii săi. Salvarea lui George Topîrceanu vine în momentul internării într-un spital din Sofia, unde stă un timp, pentru ca apoi, printr-o intervenție, să revină în țară: „Prin noaptea de păcură, am zărit în sfârșit apa de lângă care plecasem cu atâta vreme în urmă; i-am auzit, cu bătaie de inimă, clipotul undelor la țarm - și i-am cunoscut glasul [...]. Datorită fie norocului, fie metalului din care eram făcut, scăpasem cu viață din toate [...]. Peste apă, prin bezna nopții fără stele, cu cer acoperit, nu se vedea dincolo nimic. Dar mai jos, spre malul dimpotrivă, clipeau câteva luminițe risipite în întuneric departe [...]. Și sauzeau câinii’n Giurgiu”. (Ibidem, pp. 245-246).

La fel de importante ca orice relatare venită din prizonierat, scrisorile acestor captivi au reușit să treacă peste vigilența paznicilor, sau au trecut cenzurate. Descrierile situațiilor din lagăre citite printre rânduri sau spuse în cele câteva mici pagini, reușesc să transmită situațiile inumane sau extrem de grele prin care treceau mii de suflete. Aceste relatări există, nu sunt multe, dar aproape toate, de oriunde ar proveni din zona de ocupație a Puterilor Centrale, mărturisesc aceeași stare extrem de grea a supraviețuitorilor acestei lupte inegale. Alături de români, în aceeași suferință erau și rușii, și sârbii, în general în lagărele din Bulgaria și Germania, francezii și englezii având un statut mult mai bun.

Scrisoarea unui prizonier de război, Virgiliu Balaban, datată 13.X.1916 din Sofia, și adresată Domnului Alexandru Marghiloman (Fig. 1), este o cerere de a i se ameliora traiul, prizonierul având nevoie de îmbrăcăminte și lenjerie, care lipsesc cu desăvârșire.

„Exceleență

Vă cer ertare pentru timpul ce vă răpesc cu aceasta, însă considerând cele următoare sunt sigur că voi avea sprijinul Exceleenței Voastre.

Sunt Casier la Depozitul de Armături din Iași – Jud. Neamț – pendinte de M-rul Agriculturii și Domeniilor și fost Administrator al Moșilor D-lui Ioan Dalles, fost deputat și devotat al Dvs., la a cărui moarte am părăsit serviciul intrând la Stat, unde am continuat a vă fi un obscur devotat, după cum v'am promis în 1911, când am avut onoarea să vă fiu prezintat la Club de către fostul meu partener.

În Tg. Neamț, Piatra și în Ministerul din care fac parte sunt perfect cunoscut ca aprig propagator al vederilor Exceleenței Voastre, fapt care bănuiesc că a făcut ca eu – dispensat din 1904 de serviciul militar – care nu am fost chemat nici o oră să mă instruiesc în arta militară să fiu trimis și fac, însă mobilizând pe loc pe Veterinarul – Căpitan în rezervă.

E o simplă bănuială Exceleență; faptul fiind îndeplinit, rugămintea ce vă adresez este să aveți bunăvoința a face ca traiul de prizonier de război să-mi fie ameliorat prin oare care libertate și prin puțința de a'mi procura îmbrăcăminte și lingerie care îmi lipsește cu desăvârșire.

Dacă cu ajutorul lui D-zeu, voi avea puțință să mă reîntorc veți afla lucruri care numai cinste nu vor face alor noștri, ridicând în schimb nivelul moral al așa zișilor noștri dușmani despre a căror purtare față de noi, nu am decât cuvinte de laudă.

Cu încrederea absolută că voi primi curând ajutorul Exceleenței Voastre, vă rog să primiți asigurarea respectului și devotamentului meu.

Virgiliu Ballaban prizonier de război
Inginer na Rabotilnița
Sofia”.

(S.A.N.I.C., Fond Alexandru Marghiloman, dosar nr. 19/1916, f. 1-2).

O dureroasă scrisoare este transmisă de sublocotenentul Alexandru Filipescu, din Regimentul 45, Infanterie; acesta, închis la 3/16.VII.1917 la Sliven, reușește să trimită scrisoarea în care prezintă situația tragică din lagărele Hascovo și Sliven; prizonierul va muri în septembrie 1917 în acest lagăr, (Fig. 2):

„Sliven (Bulgaria) 3/16.VII.17

Este poate a douăsprezecea scrisoare pe care ți-o trimet și a suta pe care o scriu pentru București de când sunt prizonier, și totuși mă îndoiesc că voi vre un răspuns, fiindcă sunt sigur că nu va pătrunde în țară, cum n'a pătruns nici cele de până acum. Nouă pizonierilor români din Bulgaria ni s'a suprimat dreptul de a comunica cu ai noștri. Nu oficial; ai din potrivă dreptul de a comunica cu ai tăi și să expedezi câte 6 scrisori pe lună: nici una însă nu ajunge la destinație. Și nici la noi nu pătrunde din țară nicio veste, nici un rând. Iată de ce va trebui să mă consider cel mai norocos dintre oameni, dacă soldatul bulgar căruia i încredințez scrisoarea ți-o va aduce, nu pentru a mă servi, ci pentru dorința unui bacșiș. Va ajunge astfel la D-tale

un glas din mormântul în care sunt închise 60.000 viețe de atâta vreme, sau mai exact au fost închise căci mai bine de jumătate din prizonieri români din Bulgaria sau prăpădit și mulți alții vor pieri până la sfârșitul acestei nebunii săngeroase. Puțini sunt cei care pot să reziste la foame perpetue în intemperiiile cele mai caprițioase, terorisați zi cu zi. E destul să-ți expun prin câteva cuvinte tratamentul la care suntem expuși noi ofițerii ca să-ți dai seamă cât de ticăloasă e viața celorlalți. – Cei 700 de prizonieri români ofițeri din Bulgaria suntem ținuti în trei lagăre: 250 (toți de la Turtucaia) în lagărul de la Kirdjali; 350 (Majoritatea tot de la Turtucaia) în lagărul de la Hascovo, iar ceilalți 150 (prinși toți între Dunăre și București) în lagărul de la Sliven. Un lagăr e o pușcărie. Cel de la Sliven, unde sunt eu de la 25 Martie, cuprinde în afară de 150 de ofițeri și 50 de plutonieri români; iar alți 2.000 soldați români, sârbi și ruși care fac acuma un stagiu de câteva zile (căci sunt trimeși de la o muncă la alta) și vrò 4-5.000 de ostateci sârbi: bătrâni, femei și copii. Tot acest furnicar omenesc e îngrămădit în vrò 2-3-4 pogoane de teren, înconjurat de santinele la câți va pași una de alta. Noi ofițerii și plutonieri locuim 200 într-o baracă. Dormim pe jos pe saltele de pae.

La Hascovo, unde am fost până la 25 Martie nu aveam nici aceste saltele și dormeam pe podeaua goală, fără foc și aveam pe noi numai hainele cu care fusesem prinși. Drept hrană ni se da pâine cu mălai 500 gr. și un fel de boabe de grâu fierte. Săptămâni întregi am primit numai o jumătate de pâine fără alt adaus. În 7 luni nu am primit nici haine, nici rufe nici ghete. Cei mai mulți erau cu zdrențe și încălțăminte obișnuită o formează târligi și sandale de lemn. Ca soldă avem 30 leva lunar, căci restul până la 70 de leva ni se reținea pentru hrana arătată mai sus. Bae nu am făcut de loc în timpul captivității mele și neavând rufe ca să schimbăm am fost învadați de păduchi, cu care luptam zilnic dar fără succes definitiv. Aci, la Sliven cel puțin avem apă. La Hascovo lipsea și asta, așa că umblam săptămâni întregi nespălați. Ziar nu aveam voie să citim; în contact cu altă lume decât a lagărului nu avem voie să fim niciodată. Alimentele și lucrurile absolut necesare se vindeau cu prețuri fantastice. Ofițeri de la Turtucaia au fost duși în munții Rodopi, puși să sfărâme pietre și să care bolovanii pentru șosele, apoi sunt bătuti oficial, cu ciomagul, pe piețele publice. Soldații sunt reduși la un regim de distrugere sistematic: istoviți de muncă la tranșee, mine și șosele, nehrăniți cu săptămânile, lăsați să degere iarna, sunt duși în lagăre pentru a se întrema.

Degerați de astă iarnă, flămânzi, murdari și goi, se întind la soare și mor. E un popă sârb care-i prohodește. Uneori prohodește câte un convoi, de morți și vii la un loc, pentru că știe că și celor vii le va veni în curând timpul să moară.

Ți-am scris mai întâi aceste rânduri pentru ați face o icoană a traiului prizonierilor români din Bulgaria. Iartă-mă dacă scrisoarea mea e incorectă: e scrisă în fugă, la marginea unui șanț pe genunchi, căci nu mai avem voie să avem scaune și mese; dacă le văd le confiscă.

ss. Sub-Locotenent ALEX FILIPESCU

Reg. 45 Inf.

Sliven, Bulgaria.

(MORT în lagărul Sliven, în Septembrie 1917.)”.

(S.A.N.I.C., Fond Alexandru Marghiloman, dosar nr. 5/1900-1918, f. 87-88).

O cerere adresată de Alexandrina Gr. Cantacuzino Președintelui Societății de Cruce Roșie prezintă o altă realitate dureroasă a situației prizonierilor de război; de această dată, este vorba de 121 de prizonieri români veniți din lagărele din Germania și porniți spre lagărele din Bulgaria, care se aflau în trecere prin teritoriul românesc ocupat. Cerința doamnei este de a nu se mai întâmpla așa ceva. (Fig. 5) Dată 30 Iulie 1917/14 August (Fig. 3):

„Domnule președinte

Sâmbătă, 29 iulie, au fost porniți spre Bulgaria 121 prizonieri români, ca pedeapsă se spune, oameni bătrâni chiar de 46 de ani, din care mulți veniseră abea de câte-va săptămâni într-o stare de nedescris din lagărele din Germania. Această neomenie nădăjduim că nu se va putea repeta.

Am distribuit acestor nenorociți 100 de lei dați de Crucea Roșie ajutor dat în bani de Prințesa Ecaterina Ghika și 80 de lei din partea Prințesei A.Gr. Cantacuzino, am dispus ca înainte de plecare să ia o baie, să-i radă, să-i tundă, toți au primit cămăși, ismene noi, din care 46 date de Prințese E. Ghika și restul din stocul Crucii Roșii, li s-a dat opinci 4, la parte din ei, luate din depozitul Ofițerului German din Lagărul Colentina, hrană pentru câte-va zile și tutun.

Și cu multă durere ne-am despărțit pe urmă de dânșii.

Acestea spre cunoștința Crucii Roșii și cu rugămintea ca astfel de lucruri să nu se mai repete.

Primiți, Domnule președinte salutările noastre.

(s) A.Gr. Cantacuzino

DOMNIEI – SALE

DOMNULUI PREȘEDINTE AL SOCIETĂȚII CRUCEA ROȘIE”.

(S.A.N.I.C., S.O.N.F.R., Comitetul Central, dosar nr. 20/1916-1918, f. 30).

Prizonierii români capturați de armata turcă au fost aduși în Turcia unde au fost închiși în „mai multe lagăre turcești din Europa sau Asia Mică” (Scafes, 2016, p. 678). Dintre acestea sunt de amintit „cele de la Adrianopole (azi Edirne), Yeşilköy (sau San Stefano, cartier al Istanbulului), în Europa, și Tavşanlı (cca. 80 km sud-est de Bursa) și Afyonkarahisar, în Asia Mică” (Ibidem). În lagărele turcești, prizonieri români au suferit de foame și o mare lipsă a îmbrăcăminte de iarnă. „De aceea, guvernul român și Crucea Roșie din România, prin intermediul legației Spaniei la Istanbul, au căutat să ajute prizonierii români care, la jumătatea anului 1917, erau în număr de peste 2.300, majoritatea încarcerati în lagărul Tavşanlı, în Asia Mică”. (Ibidem).

Și în teritoriul românesc ocupat de armatele lor, Puterile Centrale au construit lagăre. Existau lagăre de tranzit, unde se aflau în special răniții și cei bolnavi, și lagăre cu

prizonieri români la care se adăugau și prizonieri ai armatelor aliate, în general francezi, englezi și italieni. „Astfel de lagăre au existat la Craiova, Slatina, Târgoviște – Teiș [...], Buftea. La București, unde se aflau foarte mulți prizonieri, erau lagăre precum cel din zona Ghencea, Cotroceni (în zona Taberei de instrucții a C.2.A), Colentina (perimetrul Circului), la Fabrica de saci Saint-Frères (peste 6.000). În Moldova, în apropierea frontului, au funcționat lagărele de la Focșani și Râmnicu Sărat.” (Ibidem, p. 666). Prizonierii români au primit aproape aceleași tratamente ca în lagărele din Germania. Reprezentanții ai Crucii Roșii din România sau diferite personalități ale epocii au reușit să intre în aceste lagăre, în timp ce în lagărele de pe teritoriul german acest lucru nu a fost posibil. Prizonierii efectuau munci grele, epuizante, iar bolile datorate mizeriei în care erau ținuți au dus la o mortalitate nefiresc de mare. „Astfel, numai în lagărul de la Râmnicu Sărat, din cei peste 5.000 de prizonieri români, au supraviețuit mai puțin de jumătate” (Ibidem). Însă foarte mulți dintre acești prizonieri români erau trimiși în lagărele din „Germania, Austro-Ungaria, Bulgaria, Turcia” (Ibidem, p. 667).

Despre această tragedie a românilor prizonieri ai Puterilor Centrale și aflați pe teritoriul ocupat al țării lor ne vorbesc o serie de documente, cereri adresate de diferite personalități pentru salvarea acestor minunați români ajunși în stare deplorabilă din cauza prizonieratului, dar aici Crucea Roșie a putut interveni doar în unele cazuri.

Aceeași Alexandrina Gr. Cantacuzino face un apel spre Președintele Crucii Roșii referitor la situația unor prizonieri din București. Datată 13/26 ianuarie 1917, cererea cuprinde precizările (Fig. 4):

„Domnule președinte,

Credem de a noastră datorie de a vă face cunoscut că la Spitalele bulgărești din Capitală, și anume la Spitalul din fundătura Negru Vodă la Principesa Ileana și la Jandarmerie să găsim prizonieri români răniți și bolnavi întru mizerie și murdărie de nedescris este nevoie și cere autorităților imperiale evacuarea acestor nenorociți într-un Spital de ale Crucii Roșii unde să fie căutați [...] Rohina Paul sergent major [...] de 50 de ani din Spitalul Principesa Ileana, Str. Negru-Vodă Petre Gheorghe de 45 infanterie Spitalul Jandarmerie, și Alecu Antonovich convalescent de febră tifoidă în Spitalul din Fundătura Negru Vodă acești oameni vă repet zăc în cumplită murdărie și neîngrijire. Facem apel la Crucea Roșie Română să le întindă o mână de ajutor. Sunt cu totul 44 și au nevoie de rufe, îngrijire etc.

Mulțumindu-vă vă rog a primi asigurarea sentimentelor noastre distincte.

A.Gr. Cantacuzino”.

(S.A.N.I.C., S.O.N.F.R., *Comitetul Central*, dosar nr. 20/1916-1918, f. 9).

Un alt document cerere prezintă situația a 300 de ostași români veniți din lagărul din Slatina (Fig. 5), datat 20 Februarie 1917:

„Domnule președinte

Mergând ieri la Lagărul Sf. Freres, am găsit acolo 300 de oștași români veniți din lagărul din Slatina, într-o stare de nedescris, zăceau pe jos într-o mizerie nemaipomenită adevărat scheleți, mulți dintre ei păreau grav atinși. –

Imediat am dispus fiind «de» față să li se pue Termometrul și la 90 dintre ei cari păreau mai rău și cari cu toate acestea abea sosiți vrea să-i trimită în corvoadă am dispus să fie izolați. [...] pe urmă eu singură ajutată de numai un sanitar, am transportat cei 90 de nenorociți bolnavi și i-am așezat acolo pe saltele, dându-le ceai cald și punând să le facă frecțiuni cu oțet aromatic. I-am părăsit cu inima strânsă, lăsându-i pe mâna a doi sanitari și o santinelă la ușă, ca nimeni să nu intre în contact cu dânșii, izolând și farfuriile și paharele lor, deoarece am convingerea că au tifos exantematic și este neapărată urgență a lua măsuri drastice imediat pentru tot lagărul, care are în prezent 3.000 de oameni, ca să nu ni se întâmple (ca) la Slatina o mortalitate enormă. [...]”

(S.A.N.I.C., S.O.N.F.R., *Comitetul Central*, dosar nr. 20/1916-1918, f. 14).

O situație aparte au avut-o românii aflați în afara granițelor României anului 1916: românii din Transilvania, Banat, Bucovina. Pentru ei războiul a început în 1914, foarte mulți dintre ei cunoscând de atunci starea de prizonierat. Austro-Ungaria a avut grijă ca regimentele românești să nu lupte cu armata română sau în zone cu populație românească, și deja se confruntau cu dezertările soldaților români. Aflați sub comandă străină, soldații români aparținând Imperiului Austro-Ungar au căzut și ei pradă prizonieratului, fiind duși în lagăre din Rusia, Ungaria, Austria, Italia etc.

Sfârșitul războiului era aproape și situația prizonierilor, a celor care mai rezistau, trebuia rezolvată. Un prim pas, pentru prizonieri, este momentul când se încheia pacea din 7 mai 1918, prin care România ieșea din război, pentru ca apoi armata să fie remobilizată să reintre în luptă de partea Antantei și, alături de ea, să fie învingătoare. Revenind la această primă pace, după încheierea ei din 7 mai, Puterile Centrale au început să elibereze români din lagăre. În presa timpului, la anunțuri, apar de multe ori nume ale unor prizonieri ce își dau numărul de identificare din lagăr și numele lagărului unde se află, pentru ca rudele de acasă să le poată trimite haine și bani de drum. „Inițial după semnarea armistițiului, au fost eliberați cei cu infirmități irecuperabile. După semnarea păcii au urmat cei valizi. Acest proces a continuat și după încetarea conflictului între anii 1919-1920” (Scafeș, 2016, p. 680); „Cea mai mare parte a prizonierilor români din Turcia a fost eliberată în aprilie 1918” (Ibidem). Din Bulgaria prizonierii români au venit în mai multe etape; „Bulgarii au cerut, pe 9 octombrie 1918, conform prevederilor tratatului de pace de la București, să li se plătească 16 milioane lei pentru eliberarea a 3.000 de prizonieri români aflați pe teritoriul Bulgariei” (Ibidem). Destul de repede au revenit în țară și prizonierii din Ungaria și Austria, până în septembrie 1918 ei fiind repatriați aproape total. „Au fost repatriați 3.949 de ofițeri și 142.562 de soldați. În total, în lagărele armatelor Puterilor Centrale și ale aliaților lor, inclusiv pe teritoriul ocupat al României, conform statisticilor Ministerului de Război de la București, admit 169 ofițeri și 70.335 soldați. Nu s-a putut afla nimic despre soarta a 169 ofițeri și 4.005 soldați [...]” (Ibidem, p. 681).

Parte din prizonierii Primului Război Mondial rămân în continuare învăluiți în tăcere, așa cum, de cele mai multe ori, a fost și durerea lor. Parte din ei poate au rămas pradă animalelor sau s-au spulberat în vreo explozie, poate unii au reușit să evadeze; sunt astfel de cazuri cunoscute, însă într-un număr foarte mic. Cei reîntorși, în afară de imensa bucurie a revenirii, au avut nevoie de recuperare medicală. Cimitirele aflate în locurile pe unde au fost prizonierii marchează trecerea lor din lume în acel timp.

BIBLIOGRAFIE / BIBLIOGRAPHY

Izvoare / Sources

Serviciul Arhivelor Naționale Istorice Centrale:

Fond *Alexandru Marghiloman*, dosar nr. 5/1900-1918 și nr. 19/1916.

S.O.N.F.R., *Comitetul Central*, dosar nr. 20/1916-1918.

Lucrări speciale / Special Works

Fudulu, C., 2007, „Prizonieri români în Turcia” (II), în *Ziarul de Duminică* (Supliment la *Ziarul Financiar*), nr. 47 (379), 7 decembrie 2007, p. 4.

Nouzille, J., 1997, *Calvarul Prizonierilor de război români în Alasacia – Lorena 1917-1918*, Editura Semne '94, București.

Scafeș, C., 2016, *Prizonieri Români în Primul Război Mondial*, în *Colecția Studii, Sfinți, Eroii și Martiri*, Muzeul Militar Național „Regele Ferdinand”, Editura Sitech, Craiova.

Stănescu, M.C., Roz, A., 2003, *Prizonieri și voluntari români din primul război mondial și Marea Unire din 1918*, Editura „Vasile Goldiș” University Press, Arad.

Topîrceanu, G., 1936, *Pirin Plamina (Episoduri tragice și comice din captivitate)*, Editura „Națională-Ciornei”, București.

LISTA ILUSTRĂȚIILOR / LIST OF ILLUSTRATIONS

Figura 1. Scrisoare, datată 13 octombrie 1916, Sofia (Bulgaria), trimisă de prizonierul de război Virgiliu Balaban, către Domnul Alexandru Marghiloman; prizonierul cere o intervenție pentru ca viața grea a prizonieratului să se amelioreze, și are nevoie de îmbrăcăminte și lenjerie care lipsesc cu desăvârșire. (S.A.N.I.C., Fond *Alexandru Marghiloman*, dosar nr. 19/1916, fila 1-2).

Figure 1. Letter dated October 13th, 1916, Sofia (Bulgaria), from Virgiliu Balaban, war prisoner, to Mr. Alexandru Marghiloman, requiring intervention so that the hard life of prisoners be improved, demanding clothing and undergarments, which are entirely lacking items. (S.A.N.I.C., *Alexandru Marghiloman* Fund, file no. 19/1916, p. 1-2).

Figura 2. O impresionantă scrisoare a sublocotenentului Alex. Filipescu, Reg. 4 Inf., prizonier la Sliven în Bulgaria, (acesta descrie viața extrem de dură dusă în Lagărele de la Hascovo și Sliven); scrisoarea este datată 3/16.VII.17, iar el va muri în acest lagăr în septembrie 1917. (S.A.N.I.C., Fond *Alexandru Marghiloman*, dosar nr. 5/1900-1918, f. 87-88).

Figure 2. An impressive letter from second lieutenant Alex. Filipescu, Infantry Regiment 4, captured

and held in Sliven, Bulgaria (he describes the extremely tough life in the work camps of Hascovo and Sliven); the letter is dated 3/16.VII.17; he passed away in this work camp in September 1917. (S.A.N.I.C., *Alexandru Marghiloman* Fund, file no. 5/1900-1918, p. 87-88).

Figura 3. Cerere adresată de Alexandrina Gr. Cantacuzino Președintelui Crucii Roșii în care prezintă o altă realitate dureroasă a situației prizonierilor de război; de această dată, este vorba de 121 de prizonieri români veniți din lagărele din Germania și porniți spre lagărele din Bulgaria; aceștia se aflau în trecere prin teritoriul românesc ocupat. (S.A.N.I.C., S.O.N.F.R., *Comitetul Central*, dosar nr. 20/1916-1918, f. 30).

Figure 3. Demand addressed by Alexandrina Gr. Cantacuzino to the President of the Red Cross, where she presents another painful reality of the war prisoners' situation, this time speaking of 121 Romanian prisoners from the work camps in Germany sent to Bulgaria and passing through the occupied Romanian territory. (S.A.N.I.C., S.O.N.F.R., *Central Committee*, file no. 20/1916-1918, p. 30).

Figura 4. Aceeași Alexandrina Gr. Cantacuzino face un apel spre Președintele Crucii Roșii pentru situația unor prizonieri din București. Cerere de la 13/26 Ianuarie 1917. (S.A.N.I.C., S.O.N.F.R., *Comitetul Central*, dosar nr. 20/1916-1918, f. 9).

Figure 4. The same Alexandrina Gr. Cantacuzino appeals to the President of the Red Cross for the situation of some prisoners in Bucharest. Request dated 13/26 January 1917. (S.A.N.I.C., S.O.N.F.R., *Central Committee*, file no. 20/1916-1918, p. 9).

Figura 5. Un alt document-cerere prezintă situația a 300 de ostași români veniți din lagărul din Slatina, datat 20 februarie 1917. (S.A.N.I.C., S.O.N.F.R., *Comitetul Central*, dosar nr. 20/1916-1918, f. 14).

Figure 5. Another document, a demand that presents the situation of 300 Romanian soldiers from the work camp of Slatina, dated February 20th 1917. (S.A.N.I.C., S.O.N.F.R., *Central Committee*, file no. 20/1916-1918, p. 14).

- 1 -
Sofia
13 Xbr 1916

Excelentă,

Vă scriu pentru a vă ruga să vă rapese cu această, înăsa considerăm cele următoare sunt sigur că voi avea speranța Excelentei Voastre.

Sunt Casier la Depozitul de Arme și Inimă în Franța - fus. Neamt - pendinte la Ministerul Agriculturii și Domeniilor și fost Administrator al Moșilor Sra. Ioan Dalles, fost deputat și devotat al Doș, la a cărui moarte am parăsit serviciul intrând la Stat, unde am continuat a vă fi un obscur devotat, după cum vă am promis în 1911, când am avut onoarea să vă fiu prezentat la Club

VII/207

Fig. 1a. Scrisoare, datată 13 octombrie 1916, Sofia (Bulgaria), trimisă de prizonierul de război Virgiliu Ballaban, către Domnul Alexandru Marghiloman; prizonierul cere o intervenție pentru ca viața grea a prizonieratului să se amelioreze, și are nevoie de îmbrăcăminte și lenjerie care lipsesc cu desăvârșire. (S.A.N.I.C, Fond Alexandru Marghiloman, dosar nr. 19/1916, fila 1-2).

de către Societatea mea patronă
 În Sf. Scaun, Piața și în Ministerul
 în care fac parte sunt perfect cunoscut
 ca aș fi propagator al vederilor
 Excelenței Voastre, fapt care bănuiesc
 că a făcut ca eu — Dispensat din
 1904 de serviciul militar — care nu
 am fost chemat nici o ora să mă
 instruesc în arta militară să fiu
 trimis în foc, ^{și} mobilizând pe loc
 pe veterinarul — Capitan în rezervă —
 E o simplă bănuială Excelență;
 faptul fiind indeplinit, rugămîntul
 ce vă adresez este să aveți bună
 voință a face ca traiul de prizonier
 de război să mi se accelereze prin
 care care libertate și prin puterea
 de a mi se procura îmbrăcăminte și
 buzerie care în lipsă este eu
 deservindu-mi.

Dacă eu ajutorul lui Dumnezeu, voi
 avea puterea să vă revădăz văd
 afla lucruri care numai eu văd
 voi face alor noștri, ridicînd mi
 schimb nivelul moral al aș fișilor
 noștri dăruindu-mi despre a căror
 faptare față de noi, mi am desat
 eu vînt de laudă.

Cu încrederea absolută că
 voi primi curînd ajutorul Excelenței
 Voastre, vă rog să primiți asigurarea
 respectului și devotațiunii mele

Virgiliu Pallaban
 prizonier de război
 Inginerul Rabotnic
 Sofia

Fig. 1b

19. XII. 1916
 Ex. Sale
 Dn. Alexandru Marghiloman
 Zărilor
 București
 1 Iulianăreșt.

Fig. 1c

Notes 1st Febr. 1918 -87-
Sliven (Bulgaria) 3/16.VII.17
82

Este poate a douăzecea scrisoare pe care ți-o trimet și a suta pe care o scriu pentru București de când sunt prizonier, și potuși mă îndoiesc că voi vre un răspuns, fiindcă sunt sigur că nu va pătrunde în țară, cum n'a pătruns nici cele de până acum. Nouă prizonierilor români din Bulgaria ni s'a suprimat dreptul de a comunica cu ai noștri. Nu oficial; ai din potrivă dreptul de a comunica cu ai tăi și se expediezi câte 6 scrisori pe lună: nici una însă nu ajunge la destinație. Și nici la noi nu pătrunde din țară nici o veste, nici un rând. Iata de ce va trebui să mă consider ca cel mai norocos dintre oamenii, dacă soldatul bulgar căruia i încredințez scrisoarea, ți-o va aduce, nu pentru a mă servi, ci pentru dorința unui bacșiș. Va ajunge astfel la D-tale un glas din mormântul în care sunt închise 60000 viețe de atâta vreme, sau mai exact au fost închise, căci mai bine de jumătate din prizonieri români din Bulgaria sau prăpădit și mulți alți vor pieri până la sfârșitul acestei nebunii săngeroase. Puțini sunt cei care pot să reziste la o foame perpetue în intemperiiile cele mai caprițioase, terorizați zi cu zi. E destul să-ți expun prin câteva cuvinte tratamentul pe care suntem expuși noi ofițeri ca să-ți dai seamă cât de ticăloasă e viața celorlalți. - Cei 700 prizonieri români ofițeri din Bulgaria suntem ținuti în trei lagăre: 250 (toți de la Turtucaia) în lagărul de la Kirdjali; 350 (Majoritatea tot de la Turtucaia) în lagărul de la Hascovo, iar ceilalți 150 (prinși toți între Dunăre și București) în lagărul de la Sliven. Un lagăr e o pușcărie. Cei de la Sliven, unde sunt eu de la 25 Martie, cuprind în afară de 150 ofițeri și 50 plutonieri români; iar alți 2000 soldați români, sârbi și ruși care fac acum numai un stagiu de câteva zile (căci sunt trimiși de la o muncă la alta) și vr'o 4-5000 de ostataci sârbi: bătrâni, femei și copii. Tot acest furnicar omenesc e îngrămădit în vr'o 2-3-4 pogoane de teren, înconjurat de santinele la căți va pași una de alta. Noi ofițeri și plutonieri locuim 200 într'o baracă. Dormim jos pe saltele de paie.

La Hascovo, unde am fost până la 25 Martie nu aveam nici aceste saltele și dormeam pe podeaua goală, fără foc și aveam pe noi numai hainele cu care fuseseam prinși. Drept hrană ni se da pâine de mălai 500 gr. și un fel de boabe de grâu fierte. Săptămăni întregi am primit numai o jumătate pâine fără alt adaus. În 7 luni nu am primit nici haine, nici rufe nici ghete. Cei mai mulți erau cu zdrențe și încălțăminte obișnuită o formează tărligi și sandale de lemn. Ca soldă avem 30 leva lunar, căci restul până la 70 leva ni se reținea pentru hrana arătată mai sus. Bae nu am făcut de loc în timpul captivității mele și ne având rufe ca să schimbăm am fost invadați de păduchi, cu care luptam zilnic dar fără succes definitiv. Aci, la Sliven cel puțin avem apă. La Hascovo lipsea și asta, așa că umblam săptămăni întregi nespălați. Ziar nu avem voie să citim; în contact cu altă lume de cât a lagărului nu avem voie să fim nici o dată. Alimentele și lucrurile absolut necesare se vindeau cu prețuri fantastice. Ofițeri de la Turtucaia au fost duși în munți Rodopi, puși să sfă-

Fig. 2a. O impresionantă scrisoare a sublocotenentului Alex. Filipescu, Reg. 4 Inf., prizonier la Sliven în Bulgaria, (acesta descrie viața extrem de dură dusă în Lagărele de la Hascovo și Sliven); scrisoarea este datată 3/16.VII.17, iar el va muri în acest lagăr în septembrie 1917. (S.A.N.I.C., Fond Alexandru Marghiloman, dosar nr. 5/1900-1918, f. 87-88).

88 83

-răme petre și să care bolovană pentru șosele, apoi sunt bătuți oficial, cu ciomagul, pe piețele publice. Soldați sunt reduși la un regim de distrugere sistematic: istiviți de muncă la tranșee, mine și șosele, nehrăniți cu săptămânile, la sași se degere iarna, sunt duși în lagăre pentru a se întrema.

Degerați de astă iarnă, flămânzi, murdari și goi, se întind la soare și mor. E un popă sârb care i prohodește. Une ori prohodește căte un convoi, de morți și vii la un loc, pentru că știe că și celor vii le va veni în curând timpul să moară.

Ți-am scris mai întâi aceste rânduri pentru ați face o icoană a trailui prizonierilor români din Bulgaria. Iartă-mă dacă scrisoarea mea e incorectă: e scrisă în fugă, la margina unui șanț pe genunchi, căci nu mai avem voe să avem scaune și mese; dacă le văd le confiscă.

ss. Sub-Locotenent ALEX. FILIPESCU
Reg.45.Inf.

Sliven, Bulgaria.

(M O R T în lagărul Sliven, în Septembrie 1917.)

1) Correspondance et nourriture. Plaintes assez vives de la part des Roumains, et des Italiens. Une amelioration avait été apportée sous le rapport de la nourriture, comme du reste à d'autres égards, depuis que notre visite avait été annoncée. (12 mai 1917)

Des plaintes se sont produites au sujet du prix des services de la cantine. Le tarif avait été revu le jour même de notre arrivée et porte à des prix inférieurs à ce qu'ils étaient auparavant. Les prisonniers n'avaient encore pu se procurer de vivres aux nouveaux prix.

(3) Quant à la plainte des officiers roumains qui, pendant 40 jours en Avril, n'avaient reçu comme toute nourriture qu'un demi pain d'environ

Fig. 2b

30 Iulie 1917
14 August

20
Inregistrat Nr. 20/917
34

DOMNUL PRESEDINTE

Sâmbătă, 29 Iulie, au fost porniți în Bulgaria 121 prizonieri români, ca pedeapsă se spune, oameni bătrâni chiar de 46 ani, din care mulți veniseră abea de câte-va săptămâni într' o stare de nedescris din lagărele din Germania.- Această neomenie nădăjduim că nu se va putea repeta.-

Am distribuit acestor nenorociți, 100 lei dați de Crucea Regie ajutor dat în bani de Principesa Ecaterina Ghika și 80 lei din partea Principesei A.Gr.Cantacuzine, am dispus ca înainte de plecare să ia o baie, să-i radă să-i tundă toți au primit cămăși, ismene noi, din care 47 date de Principesa E.Ghika și restul din stocul Crucii Regii, li s'a dat epinci 40, la parte din ei, luate din depozitul Ofițerului German din Lagărul Colentina, hrană pentru câte-va zile și tutun.-

Și cu multă durere ne-am despărțit pe urmă de dâșii.

Aceasta spre cunoștința Crucii Regii și cu rugămintea ca astfel de lucruri să nu se mai repete.-

Primiți, Domnule Președinte, salutările noastre.-
(s)
A.Gr.Cantacuzine

DOMNIEI-SALE
DOMNULUI PRESEDINTE AL SOCIETĂȚII CRUCEA ROȘIE

Fig. 3. Cerere adresată de Alexandrina Gr. Cantacuzino Președintelui Crucii Roșii, în care prezintă o altă realitate dureroasă a situației prizonierilor de război; de această dată, este vorba de 121 de prizonieri români veniți din lagărele din Germania și porniți spre lagărele din Bulgaria; aceștia se aflau în trecere prin teritoriul românesc ocupat. (S.A.N.I.C., S.O.N.F.R., *Comitetul Central*, dosar nr. 20/1916-1918, f. 30).

 SPITALUL DE CRUCE ROȘIE 113
 AL BĂNII NAȚIONALE
 ȘI AL
 SOC. ORTODOXE NAȚIONALE
 A FEMEILOR ROMÂNE
 STRADA PRINCIPATELE UNITE 63

București, 13 Ianuarie 1917
 29

Inregistrat № 5/1917-9

Domnule Președinte,

Credem de a noastră datorie de a vă face
 cunoscut că la Spitalul bulgăresc din Capitală,
 și anume la Spitalul din fundatura
 Peștera Voda - la Princesasa Elena
 și la Gendarmeria - sa
 găseseră prizonieri români răniți
 și bleșiți între surzerie
 și murdărie de nedescris
 este vorba a cere autorităților
 imperiale evacuarea acestor
 neferociți într-un Spital de
 ale Crucii Roșii unde să fie
 căuțiți cu atenție de oare
 ce să profundeze de peată fără
 folos pentru război. Anar
 ales Dolneri Potina Paul
 sergent major gendarm de 50 ani

Fig. 4a. Aceeași Alexandrina Gr. Cantacuzino face un apel spre Președintele Crucii Roșii pentru situația unor prizonieri din București. Cerere de la 13/26 Ianuarie 1917. (S.A.N.I.C., S.O.N.F.R., Comitetul Central, dosar nr. 20/1916-1918, f. 9).

din Spitalul Princesesa Elena
 Str. Regru Vada Petre Buzarghe
 de 45 ani mijlocul de transport
 45 Infanterie ^{Sublocotenent} de rezervă
 Convalescent de ~~forță~~ ~~de~~ ~~forță~~ în
 Spitalul din Fundatura Regru Vada
 Acțiune oarecum vă repetă că
~~ca animalul~~ în completă
 murdărie și neîncredere
 facem apel la Crucea Roșie
 Română să se întindă o
 mână de ajutor. Sunt în total
 44 și au nevoie de suferință
 multitudine. Vă vă rog a
 primi asigurarea sentimentelor
 noastre distincte
 N. P. Cantacuzino
 Dr. G. Dumitrescu

Fig. 4b

14 August 1917

20 februarie 1917

Sursă: S.A.N.I.C., S.O.N.F.R., *Comitetul Central*, dosar nr. 20/1916-1918, f. 14.

DOMNULUI PRESEDINTE

Mergând ieri la Lagărul Sf. Freres, am găsit acolo 300
 ostași români veniți din lagărul din Slatina, într-o stare
 de nedescris, zăceau pe jos într-o mizerie nemaipomenită
 adevărați scheleți, mulți dintre ei păreau grav atinși.-

Imediat am dispus fiind față să li se pue termometrul
 și la 90 dintre ei cari păreau mai rău și cari cu teate
 acestea aveau sosită vrea să-i trimită în corveadă am dis-
 pus să fie izolați.- În acest scop am pus să golească odaia
 din dreapta unde locuiau plutenierii cu termen redus, toți
 au primit afară de unul un evrei anume Musi care m'a chiar
 amenințat, nu am ținut seamă de nimic, am pus de s'a cură-
 țat odaia, pe urmă eu singură ajutată numai de un sanitar,
 am transportat pe cei 90 de nenorociți bolnavi și i-am
 așezat acolo pe saltele, dându-le ceai cald și punând să
 le facă frecțiuni cu ștet aromatic.- I-am părăsit cu inima
 strânsă, lăsându-i pe mâna a doi sanitari și o santinelă
 la ușa, ca nimeni să nu mai intre în contact cu dâșii,
 izolând și farfuriile și paharele lor, deoarece am convin-
 gerea că au tifos exantematic și este neapărată urgență a
 lua măsuri drastice imediat pentru tot lagărul, care are
 în prezent aproape 3000 oameni, ca să nu ni se întâmple
 la la Slatina o mortalitate enormă.-

.../...

DOMNIEI-SALE

DOMNULUI PRESEDINTE ALS SOCIETATEI NATIONALE
 DE CRUCE ROȘIE A ROMÂNIEI.-

Fig. 5a. Un alt document-cerere prezintă situația a 300 de ostași români veniți din lagărul din Slatina, datat 20 februarie 1917. (S.A.N.I.C., S.O.N.F.R., *Comitetul Central*, dosar nr. 20/1916-1918, f. 14).

Numiți un doctor serios și nu un caraghios ca Dr. Wolf,
 care nu pricepe nimic, făcut imediat dacă este tifosul exante-
 matic, injecții cu Salvarsan, de care nu ne putem lipsi.- In fie
 luat cu energie toate dispozițiunile, eu mă duc acum iar acelu-
 și văd ce s'a mai întâmplat, deoarece tare mi-e teamă că
 din cei 90 izolați eri seară, puținii vor scăpa.-
 Primiți, Doamne Președinte, salutăările mele distinse
 (s)
 Alexandrina Gr.Cantacuzine.-

Fig. 5b